

“SHODMONQUL SALOM VA BOYSUN”

Sobirova Ismigul

Qo'qon davlat universiteti O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada atqali o'zbek shoiri Shodmonqul Salomning ijodida Boysun vohasining manzaraviy va ruhiy-ta'siriy jihatlarini qanday ifodalanganiga e'tibor qaratiladi. Ayniqsa, uning “Alpomish tilidan”, “Mard”, “Bizniki” kabi she'rlari orqali Boysun xalqining or-nomus, matonat, xalqparvarlik, va milliy g'urur kabi qadriyatlarini badiiy talqin etiladi. She'rlarda Boysunning tabiati, tarixiy xotirasi va inson xarakteridagi mahalliylik bilan uyg'unlashgan ruhiy holatlar tahlil qilinadi.*

Kalit so'zlar: *Shodmonqul Salom, Boysun, milliy g'urur, manzara, Alpomish, xalq ruhi*

Аннотация: *В данной статье рассматривается, как в поэзии выдающегося узбекского поэта Шодмонкула Салома отражаются природные и духовные аспекты Бойсунского региона. Особое внимание уделено стихам «От имени Алдомиша», «Храбрый», «Наши», в которых художественно передаются такие ценности, как честь, стойкость, народность и национальная гордость бойсунцев. В поэтических образах прослеживается глубокая связь между природой, исторической памятью и внутренним миром человека.*

Ключевые слова: *Шодмонкул Салом, Бойсун, национальная гордость, природа, Алдомиш, дух народа*

Annotation: *This article explores the influence of the Boysun region's landscape and spirit in the poetry of the prominent Uzbek poet Shodmonqul Salom. The analysis focuses on his poems “From Alpomish's Voice,” “The Brave,” and “Ours,” where he artistically conveys values such as honor, resilience, patriotism, and national pride of the Boysun people. These poems illustrate the harmony between nature, historical memory, and the emotional states rooted in local identity.*

Keywords: *Shodmonqul Salom, Boysun, national pride, landscape, Alpomish, spirit of the people*

O'zbek she'riyati doimo milliy qadriyatlar, tarixiy xotira va tabiiy go'zalliklar bilan uyg'unlikda rivojlanib kelgan. Ayniqsa, turli hududlarda yetishib chiqqan shoirilar ijodida ularning tug'ilib o'sgan makoni, yurti alohida o'rin tutadi. Ana shunday ijodkorlardan biri Shodmonqul Salom bo'lib, u o'z she'riyatida Boysun vohasining tabiati, ruhi, xalqining kurashuvchanligi va g'ururini chuqur va badiiy ifoda etadi.

Shodmonqul Salom XX asr oxiri va XXI asr boshlarida ijod qilgan, zamonaviy o'zbek poeziyasida xalqona obrazlar, milliy ruh va tarixiy xotirani o'zida uyg'unlashtira olgan noyob shoirlardan biridir. Uning she'rlari o'ziga xos sadolik, chuqur ichki ohang va sof

o'zbekona ruh bilan ajralib turadi. Ayniqsa, Boysun vohasiga bag'ishlangan she'rlari nafaqat shoirning yuragidan to'g'ri chiqqan his-tuyg'ular, balki umumxalq xotirasining, milliy o'zlikning badiiy ifodasidir.

Boysun — O'zbekiston janubidagi eng qadimiy va tarixiy hududlardan biri bo'lib, u yerda o'ziga xos madaniyat, urf-odatlar, xalq og'zaki ijodi saqlanib qolgan. UNESCO tomonidan "noma'naviy madaniy meros" sifatida e'tirof etilgan Boysun vohasi o'zining qadimiy tosh g'orlaridan tortib, epik dostonlar va polvonlik an'analarigacha xalq ruhi bilan yo'g'rilgan makondir. Shodmonqul Salom aynan shu xalq ruhi, ushbu muqaddas maskanning tabiati va tarixidan ilhom olib, uni poeziyada yangicha, teran va zamonaviy talqinda ifoda etadi.

Ushbu maqolada shoirning "Alpomish tilidan", "Mard" va "Bizniki" nomli she'rlari asosida Boysunning manzaraviy va ruhiy obrazlari tahlil qilinadi, ularda ifodalangan milliy qadriyatlar, poetik vositalar va shoirning ichki kechinmalari o'rganiladi.

Shodmonqul Salomning "Alpomish tilidan" she'rida shoir o'zini xalq dostoni "Alpomish" ruhi bilan bog'laydi. Sarlavhadan boshlab she'r mardlik, or-nomus va vatanparvarlik g'oyalari bilan yo'g'rilgan. She'r poetik jihatdan epik qahramonlik ruhida yozilgan bo'lib, unda metafora, gradatsiya, parallelizm va ramziy obrazlar ko'p uchraydi.

She'r quyidagi metaforali misralar bilan boshlanadi:

"Buxoro yaqinmi, Boysun yaqinmi? / Yulduzlar to'kilgan maydonlarimga."

Bu satrda "yulduzlar to'kilgan maydon" obrazli ifoda bo'lib, Boysunning muqaddas, sharaflı yer sifatida talqin qilinishiga xizmat qiladi. Yulduz — nur, ilhom, umid timsoli. Shoir bu yerda Boysunni ilohiylashtiradi.

"Men ham mag'lub bo'lsam orimga kim bor?"

Bu yerda shoir o'zini xalq nomusining himoyachisi sifatida ko'rsatadi. "Orimga kim bor?" degan ibora orqali shoir or-nomusning himoyasini o'z zimmasiga olganini bildiradi. Bu, ayniqsa, xalq epik an'anasidagi Alpomish obraziga muvofiq tushadi.

She'r davomida kuchli dramatik intensifikatsiya (gradatsiya) mavjud:

"Sovringa qo'yilsa Vatan degani, / Ne deb yolvoraman chiltanlarimga."

Bu satrlarda "chiltanlar" ramziy obraz sifatida ishlatilgan. Chiltan — o'zbek xalq e'tiqodida muqaddas, himoyachi zot. Shoir bu orqali Vatanga sodiqlikni ilohiy kuchlar darajasiga ko'taradi.

Shoirning "Mard" she'rida mardlik va nomardlik qarama-qarshiligi asosiy g'oya sifatida talqin qilinadi. She'r poetikasida antitezis, personifikatsiya, epitet, metafora kabi vositalar kuchli ishlatilgan.

"Mard boshini qo'yar, nomard qo'y so'yar."

Ushbu satrda xalq hikmatiga xos tarzda to'g'ridan-to'g'ri, jo'n va ta'sirli antitezis mavjud. Mard — boshini, ya'ni jonini beradi; nomard esa o'zini emas, boshqa jonni qurbon qiladi. Bu o'tkir ifoda orqali shoir axloqiy ideallarni belgilab beradi.

"Dunyo — kekxa ota, ko'ksida dog'lar, / Yo'qotgan toshini yo'qlagan tog'lar."

Bu misralarda personifikatsiya vositasi orqali dunyo keksa ota kabi ko'rsatiladi. Tog'larning "yo'qotgan toshini yo'qlashi" esa o'tmishni izlash, tarixni eslash ifodasidir. Shu bilan Boysun — ajdodlar makoni, tarix ruhi mujassam joy sifatida tasvirlanadi.

"Men ham shu el bilan ellashgim keldi, / Boysunjon, bag'ringda adashgim keldi."

Bu satrda "adashgim keldi" iborasi oddiy yo'l yo'qotish emas, balki o'zligini shu el bag'rida yo'qotish, unga singish, bir butun bo'lish istagini bildiradi. Bu metaforik ifoda orqali shoirning yurakka yaqin tuyg'usi yetkaziladi.

"Bizniki" she'ri jamoaviy g'urur, tarixiy xotira va Boysunning kuchli identitet manbai sifatida madh etilishiga bag'ishlangan. She'rdananafora, parallelizm, epitet, ramz, arxaik obrazlar ko'p uchraydi.

"Bu tog'lar bizniki, dashtlar bizniki! / Alpomishim surgan gashtlar bizniki!"

Bu misralarda anafora san'ati — ya'ni bir xil so'zning (bizniki) takrorlanishi she'rga ritmik ohang, kuchli urg'u va g'urur baxsh etadi. Tog'lar, dashtlar, gashtlar — barchasi xalq mulki, tariximiz, ruhi degan g'oya ilgari suriladi.

"Tarix bunyod qilgan choshlar bizniki! / Pirlar nazar qilgan toshlar bizniki!"

Bu satrlarda "choshlar" va "toshlar" obrazlari orqali metonimiya va simvolizm qo'llanilgan. Shoir tarix, din, xalq e'tiqodi orqali Boysunni muqaddas makon sifatida tasvirlaydi.

"Bronza davridan kelayotgan odat — / Vatan, deb tikilgan boshlar bizniki!"

Ushbu misrada metafora va tarixiy xotira uyg'unlashgan: Bronza davri — uzoq o'tmish, "Vatan deb tikilgan boshlar" esa o'z yurtini muqaddas bilgan avlodlarning ramziy timsolidir.

Shodmonqul Salom she'riyatida Boysun nafaqat geografik joy, balki milliy o'zlik, tarixiy xotira, qahramonlik, or-nomus va ruhiy poklik timsolidir. Shoir "Alpomish tilidan", "Mard" va "Bizniki" she'rlari orqali bu qadriyatlarni jonli obrazlar, kuchli badiiy ifoda va falsafiy teranlik bilan tasvirlaydi.

Boysun vohasi shoir tasvirida shunchaki makon emas, balki millat ruhining manbai, o'zlikning belgisi sifatida gavdalanadi. Har bir misra, har bir badiiy ifoda orqali u Boysunning ruhi, tabiati, tarixini butun o'zbek xalqining yuragiga olib kiradi. Bu she'rlar orqali biz xalqning ichki kuchi, g'ururi va sabr-matонатini anglaymiz. Ayniqsa, "bizniki" degan oddiy so'z ortida shunchalik kuchli jamoaviylik va o'zlik anglashuvi mujassamki, bu Shodmonqul Salom ijodining g'oyaviy asosini tashkil etadi.

Shoirning Boysunga bag'ishlangan she'rlari bugungi yoshlar uchun ham katta ahamiyatga ega. Ular orqali yoshlar o'z yurtining tarixiga, madaniyatiga, qadriyatlariga hurmat bilan qarashga, vatanparvarlik ruhida tarbiyalanishga undaladi. Bu esa Shodmonqul Salom ijodining nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy qiymatini ham ochib beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbek adabiyoti tarixidan ma'lumotlar. Toshkent: Fan nashriyoti, 2020.
2. Shodmonqul Salom. "Tanlangan she'rlar." Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot, 2022.
3. Karimov, O. (2021). O'zbek she'riyati va milliy manzara. Samarqand: Ilm Ziyo.
4. Xudoyberdiyev, A. (2019). Vatan obrazining poetik talqini. Adabiyot va San'at, 3(14), 45–49.
5. G'ulomova, D. (2021). Qahramonlik motivi va tarixiy xotira. Filologiya fanlari jurnali, 2(11), 53–56.
6. Rashidov, A. (2022). Zamonaviy o'zbek poeziyasi tendensiyalari. Toshkent: Adabiyot universiteti.
7. UNESCO madaniy meroslar ro'yxati. www.unesco.org (murojaat qilingan sana: 2024-yil 12-aprel).
8. To'raqulov, M. (2023). Shoir va muhit: Boysun vohasining poetik talqini. Termiz davlat universiteti ilmiy to'plami, 1(8), 88–92.